

Handläggare
Eva Debels
Telefon: 08-508 290 62**Till**
Valnämnden

Inriktning inför valet till Europaparlamentet 9 juni 2024

Kansliets förslag till beslut

Valnämnden godkänner förslaget till inriktning inför valet till Europaparlamentet 9 juni 2024

Bakgrund

Valnämnden svarar för planering, genomförande och uppföljning av val till riksdag, region- och kommunfullmäktige, val till Europaparlamentet, folkomröstningar samt eventuella om- och extra val i Stockholm stad. Den 9 juni 2024 hålls valet till Europaparlamentet (EU-valet). Valnämndens uppdrag är att svara för all röstning i kommunen. Nämndens verksamhet är till största delen reglerad i lagstiftning.

I den av kommunfullmäktige föreslagna budgeten för 2024 uttalar fullmäktige att utgångspunkten för nämndens arbete ska vara att alla röstberättigade ges goda chanser att använda sig av sin demokratiska rättighet att rösta i allmänna val. Nämnden ska därför planera för att valen kan organiseras och genomföras på ett sådant sätt att alla röstberättigade ges goda förutsättningar att rösta. I detta avseende ska nämnden särskilt beakta förutsättningarna att rösta i områden med historiskt lågt valdeltagande samt behovet av tillgängliga och trygga vallokaler. Nämnden ska prioritera åtgärder för att värna valhemligheten och motverka alla former av otilbörlig påverkan vid röstning.

Alla röstberättigade ska ges goda chanser att använda sin demokratiska rättighet att rösta. I detta syfte ska nämnden samverka med andra berörda nämnder och styrelser för att öka tillgängligheten till vallokaler.

Valnämnden
Valnämndens kansliHantverksgatan 3
105 35 Stockholm
Telefon 08-508 290 62
Växel 08-508 290 00
eva.debels@stockholm.se
start.stockholm

Ärendet

Ärendet redogör för nämndens inriktning inför och vid EU-valet 2024. Av ärendet framgår vilka principer avseende rekrytering, utbildning av röstmottagare samt bemanning som nämnden ska

arbeta efter. Av ärendet framgår även nämndens inriktningsmål avseende tillgänglighet och närhet till röstningslokaler och att väljare ska ges goda möjligheter att rösta.

Vallagsförändringar avseende förstärkning av den enskilde väljarens skydd mot yttre påverkan, samt att stärka valhemligheten har medfört nya arbetssätt. Dessa förändringar medför nya arbetssätt och åtgärder. Erfarenheter från valet 2022 innebär att vissa ytterligare åtgärder behöver tas för att ytterligare stärka valhemligheten.

Det ojämlika valdeltagandet vid EU-val ökade vid föregående val jämfört med valet innan i Stockholms kommun. Av ärendet framgår de åtgärder som nämnden planerar avseende information, utbildning och tillgänglighet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av valnämndens kansli.

Kansliets synpunkter och förslag

Rekrytering och bemanning av röstmottagare

Vid de allmänna valen 2022 var under valperioden drygt 6000 personer engagerade i valet på något sätt och av dessa var ungefär 5 600 röstmottagare eller valsedelshanterare. Det är sålunda ett stort antal personer som krävs för att genomföra valen.

Förtidsröstningen

Vid föregående val arbetade cirka 450 röstmottagare i stadens röstningslokaler. Ansvar för lokalerna delas upp mellan ett antal arbetsledare, som också ansvarar för schemaläggning och samordning av röstmottagarna.

Det är endast drygt ett år sedan de allmänna valen. Kansliet gör därför bedömningen att det är så kort tid mellan valen att arbetsledarna får uppgiften att återrekrytera de röstmottagare som önskar, kan och är lämpliga att arbeta vid det kommande EU-valet. Den nyrekrytering som krävs kommer att ske av kansliet.

Valdagen

Under valdagen arbetade närmare 5 000 röstmottagare och valsedelshanterare i stadens vallokaler. En stor andel av dessa är personer som arbetade vid föregående val. De får alla erbjudande att arbeta i nästkommande val och av dessa är det ungefär en tredjedel som tackar nej. Den stora mängden röstmottagare som ska rekryteras gör det omöjligt för kansliet att ha en personlig kontakt med alla enskilda röstmottagare. Det är därför väsentligt att säkerställa röstmottagarnas kompetens och för dem klargöra

innebörden av uppdraget i handledningarna och under utbildningarna.

Valdagen för valet till Europaparlamentet är den 9 juni och infaller därmed vid en långhelg. Det innebär för staden en extra utmaning för rekryteringen av röstmottagare. Kansliet vet av erfarenhet att det till ett EU-val kan vara många avhopp i nära anslutning till valdagen, då det i övriga samhället samtidigt pågår mycket annat under försommaren. Kansliet avser därför att överbemannar valdistrikten med en eller två röstmottagare. Ett stort antal reserver rekryteras även av kansliet för valdagen som placeras ut i samband med valdagen.

Andra vice ordföranden

Enligt vallagen ska det i varje valdistrikt finnas en ordförande och en ersättare för ordföranden. Kansliet såg inför allmänna valen 2022 ett behov av att stärka arbetsledningen i valdistrikten och minska sårbarheten vid frånvaro. Nämnden beslutade därför att införa en ny funktion, en andra vice ordförande. Kansliet kan konstatera att det var en lyckosam reform som har fallit väl ut. Det gav många röstmottagare en möjlighet att växa in i uppdraget som ordförande genom att ta ett mindre, men ändå ett extra ansvar under valdagen. Vid den förfrågan om medverkan i EU-valet som nu skickats ut till föregående vals röstmottagare finns ett stort intresse för denna funktion.

För den som ska ta ett uppdrag som ordförande, första eller andra vice ordförande i ett valdistrikt gäller som huvudregel att denne tidigare ska arbetat som röstmottagare.

Valsedelshanterare

Valsedelshanterare är röstmottagare med ett särskilt ansvar för hanteringen av valsedlarna. De svarar för att ta emot de valsedlar som partierna lämnar under valdagen och lägga ut dem i valsedelställen. Under dagen ska valsedelshanterarna se till att alla valsedlar finns utlagda och att det är ordning i valsedelställen. Tillsammans med kontaktpersonerna hjälper de väljarna att hitta sin vallokal, svarar på frågor och ge stöd till de väljare som behöver hjälp med att ta sina valsedlar.

Funktionen infördes vid föregående EU-val och har endast funnits vid två val. Det förstärka skyddet för valhemligheten och de avskärmade valsedelställen ökade behovet av att ytterligare förstärka bemanningen i valbyggnaderna. Eftersom funktionen är relativt ny behöver den ses över och utvecklas. Till det kommande EU-valet införs rollen samordnande valsedelshanterare, då erfarenheten visar att det måste finnas någon med ett större ansvar för raster, dokumentation och kontakt med kansliet.

Jäv

Det ska inte gå att ifrågasätta att röstmottagarna är objektiva och opartiska. I varje valdistrikt får högst två röstmottagare från samma familj tjänstgöra. Det är inte heller lämpligt att en ordförande och en första eller andra vice ordförande från samma familj tjänstgör i samma distrikt. I en förtidsröstningslokal ska inte två medlemmar från samma familj vara placerade. Kansliet tillämpar även principen att personer som kandiderar på lista till EU-valet inte ska arbeta som röstmottagare. En nämndledamot i valnämnden ska inte arbeta som röstmottagare.

Det är väsentligt att röstmottagarna agerar så att väljarnas förtroende för valförfarandet upprätthålls. Alla röstmottagare blir informerade om vilka principer som valnämnden tillämpar.

Röstmottagare som under valdagen agerar så att förtroendet inte upprätthålls ska entledigas av ordförande, som ska informera kansliet om vilka skälen är.

Utbildningen och informationen till valarbetare

Utbildningen av röstmottagare är obligatorisk, endast den som har den utbildning som krävs för uppdraget får förordnas av nämnden. Utbildningsmaterial och handledningar som tillhandahålls av Valmyndigheten ska användas vid utbildning av röstmottagare. Valnämnden får dock ersätta eller komplettera delar av materialet så att det anpassas till de förhållanden och arbetssätt som gäller i Stockholms stad.

Valwebben och tryckta produkter

Inför valen 2022 tog kansliet fram ”valarbetarwebben”. Syftet med den nya webbplatsen var att samla all information på ett ställe. Där kunde röstmottagare och andra övriga valarbetare vid valet hitta svar på vanliga frågor, utbildningsmaterial och användbara länkar.

Kansliet tar också vid varje val fram ett antal tryckta produkter. Den viktigaste är den handledning som Valmyndigheten producerar och som kansliet bearbetar för att anpassas till Stockholms stads arbetssätt i val- och röstningslokaler.

Kansliet kommer inför EU-valet ytterligare utveckla valarbetarwebben och har förstärkt kansliet med en kommunikatör från stadsledningskontoret för detta arbete. Långsiktigt är tanken att valarbetarwebben ska integreras till stadens ID-portal så att digitala utbildningar kan erbjudas som komplement till den fysiska.

Utbildning av röstmottagare i förtidsröstningen

Utbildningen av de röstmottagare som arbetar vid förtidsröstningen har varit obligatorisk sedan kommunen tog över ansvaret 2006.

Utbildningen sker dagtid i samarbete med röstmottagarnas arbetsledare. De röstmottagare som arbetade vid föregående val går en föreläsning och nya röstmottagare får en längre utbildning.

Utbildning av röstmottagare på valdagen

Utbildningen av röstmottagare som arbetar på valdagen sker kvällstid under tre veckor innan valdagen. Inför det kommande EU-valet är det inga nyheter i vallagstiftningen, vilket gör att utbildningen kan utformas som en kortare repetition för de röstmottagare som arbetade vid föregående val.

Både erfarna röstmottagare som inte medverkade vid föregående val och nya röstmottagare kommer att få en längre utbildning, för de senare anpassad till oerfarna röstmottagare.

Om en röstmottagare av extraordinära skäl inte kunnat delta vid en utbildning ska kansliet försäkra sig om att röstmottagaren får den information som krävs för att genomföra sitt uppdrag.

Utbildning valsedelshanterare

Valsedelshanterarnas utbildning sker i mindre grupper i klassrum, för att få en mer praktiskt orienterad utbildning.

Utbildning av kontaktpersoner

I alla valbyggnader på valdagen finns en ”Information”. Denna bemannas av valnämndens kontaktpersoner, som vanligtvis arbetar i byggnaden. Kontaktpersonerna anlitar själva sina medhjälpare och tillsammans utgör de ”informationens”.

De ansvarar för att hjälpa väljare att till exempel hitta till rätt vallokal. Kontaktpersonerna och deras medhjälpare deltar på en informationsträff inför valdagen om sitt uppdrag. Avsikten är också att de ska få en grundläggande utbildning om valet så att de kan svara på enklare frågor från väljarna.

Närhet till röstmottagningsställen

Valnämndens inriktningsmål avseende vallokaler ska kvarstå. Det innebär att väljarna i innerstaden maximalt bör ha 1 km och i ytterstaden 2 km till sin vallokal.

I fråga om röstningslokaler för förtidsröstning är målsättningen att staden ska erbjuda goda möjligheter att rösta med generösa öppettider.

Nationaldagen den 6 juni

Valet till Europaparlamentet den 9 juni infaller en söndag i samband med en långhelg, då torsdagen är nationaldagen den 6 juni. Det betyder att möjligheten att förtidsrösta kan begränsas då flera röstningslokaler kan ha helgstängt. För att inte försvåra för väljarna att förtidsrösta de sista dagarna innan valdagen arbetar kansliet för att hålla öppet på så många platser som möjligt även om verksamheten där förtidsröstningslokalen är placerad är stängd.

Tillgänglighet

Gruppen med funktionsnedsättning

Statiska Centralbyrån (SCB) har i rapporten 2022 års undersökning om valdeltagandeanalyserat olika grupper av den röstberättigade befolkningen.

Gruppen med funktionsnedsättning består av de som i Undersökning av levnadsförhållanden (ULF) svarat att de har stora svårigheter eller inte alls kan delta i aktiviteterna se, höra, gå/gå i trappor, komma ihåg/koncentrera sig, ta hand om sig själva eller kommunicera eller har bekräftat att de har en funktionsnedsättning.

I ULF redovisas att 19 % av Sveriges befolkning 16 år eller äldre 2022 har någon form av funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning har ett statistiskt signifikant lägre valdeltagande än övriga befolkningen, 76 % jämfört med 87 %. (SCB-Deltagandet i de allmänna valen 2022 s. 61 ff)

Valdeltagandet skiljer sig mellan personer med olika typ av funktionsnedsättning och grad av svårigheter. De som har vissa svårigheter att höra har samma valdeltagande som personer utan svårigheter att höra. Bland personer med vissa svårigheter att se är inte valdeltagandet nämnvärt lägre. För personer med stora svårigheter eller som inte kan se alls är dock valdeltagandet betydligt lägre, 62 %.

För personer med svårighet att gå eller att gå i trappor är det ingen större skillnad mellan person som har viss svårighet och de som inte har det alls. Däremot är valdeltagandet lägre bland dem som har stora svårigheter eller inte alls kan gå.

För de som har svårigheter att komma ihåg eller koncentrera sig, ta hand om sig själv eller kommunicera är valdeltagandet lägre. För de som har svårigheter att komma ihåg eller koncentrera sig är skillnaden inte så stor i gruppen 18-64 år, men valdeltagandet är signifikant lägre för personer 65 år och äldre, där dessa svårigheter är mer frekventa.

Valnämndens arbete med tillgänglighet

Det följer av vallagen att ett röstmottagningsställe ska vara tillgängligt. Inför varje val gör kansliet en allmän översyn kring tillgänglighet till stadens röstmottagningsställen vid valen. Samtliga lokaler som ska användas för röstning granskas utifrån den checklista som tagits fram av Myndigheten för delaktighet (MFD) i samarbete med kommunerna. Vid varje besök granskas inte enbart den fysiska tillgängligheten utan stor vikt läggs även vid att förbättra hänvisningsskyltningen utanför och inne i byggnaderna. Vid besöken görs även en översyn av den yttre miljön.

Frågor om den fysiska tillgängligheten ställs också i enkäterna som skickas till alla grupper som jobbar i valet. Synpunkter och händelser följs upp för att undvikas vid nästkommande val.

Valnämnden är hänvisade till stadens lokaler och även om alla lokaler bedöms som tillgängliga skiljer sig graden på hur tillgängliga lokalerna är. Ett sätt att försöka nå den grupp som har stora svårigheter att gå eller inte alls kan gå är att i den information som kansliet tar fram lyfta fram de förtidsröstningslokaler som har en extra bra tillgänglighet.

Vid utbildningen informeras röstmottagarna om vikten av att vara behjälpliga personer med olika funktionsnedsättning, att tänka på personer med allergier samt om möjligheten att ta emot en röst utanför röstmottagningsställen. Alla röstmottagare får också information om stadens ”Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning” och vikten av att följa dessa råd. MFD tog vid förra valet fram en film om bemötande som visas på utbildningar och som finns länkad från valarbetarwebben.

Kansliet sprider även Valmyndighetens informationsmaterial för personer med funktionsnedsättningar. Som framgår av SCBs rapport har personer med svåra synnedsättningar eller som inte alls kan se ett lägre valdeltagande. Valmyndigheten är behjälplig med hjälpmedel för denna grupp, men påtalar också vid varje val att vårt nuvarande valedelssystem innebär stora svårigheter för den här gruppen. Valnämnden skickar förstoringsglas till alla röstmottagningsställen, men undersöker också inför valet möjligheten att på vissa förtidsröstningslokaler ha särskilda synhjälpmedel.

Valmyndigheten framställer informationsmaterial på lätt svenska och på andra vanligt förekommande språk som används vid valet.

För personer som har beviljats ledsagning i biståndsbeslut står valnämnden för kostnaden när de använder ledsagning för att rösta. Kansliet känner inte till hur stor kunskapen är i denna målgrupp om att de kan rösta utan att använda de timmar de är beviljade för sitt

övriga liv. Inför EU-valet kommer kansliet undersöka om det är möjligt att få hjälp av socialförvaltningen att nå denna grupp genom SMS eller mejl och informera om denna rättighet.

Personer som behöver tolktjänster för döva, vuxendöva samt personer med dövblindhet och hörselnedsättning kan boka tolk genom Region Stockholms tolkportal utan kostnad för att genomföra sitt val.

Alla vallokaler får på valdagen skyltar om att husdjur är förbjudna. På utbildningarna informeras om att hundar i tjänst är tillåtna i lokalerna.

För de som har svårigheter ta hand om sig själv, kommunicera eller för de äldre som har svårt med minnet avser kansliet att samråda med stadens funktion- och äldreombudsmän om vilka åtgärder som kan tänkas för att öka för att nå dem. Kansliet ska bland annat undersöka möjligheten att skicka information till stadens dagliga verksamheter med information om valet.

Kansliet samarbetar sedan ett antal val tillbaka med överförmyndarnämnden för att nå stadens gode män och förvaltare. De kan i sin tur ge information till sina huvudmän om rösträtt och hur det går till att rösta. Kansliet ska inleda en diskussion om hur detta samarbete kan utvecklas.

Samråd med råden för funktionshinderfrågor -och pensionärer

Valnämndens presidium träffar kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor för att inhämta deras synpunkter på de röstmottagningsställena som används vid valen samt nämndens övriga arbete med tillgänglighet.

Eftersom äldre med funktionshinder och gruppen äldre generellt har ett lägre valdeltagande avser valnämndens presidium även att träffa kommunstyrelsens pensionärsråd.

Om intresse finns träffar kansliet även de lokala råden för funktionshinder- och äldrefrågor för att inhämta synpunkter.

Trygga och tillgängliga vallokaler

Tillgängliga vallokaler

Av kommunfullmäktiges kommande beslut om budget för 2024 framgår att nämnden särskilt ska beakta behovet av tillgängliga och trygga vallokaler. För att genomföra valen är kansliet beroende av stadens lokaler och särskilt stadens skolor. Att genomföra allmänna val är inte endast valnämndens ansvar. Det är ett ansvar som åligger

hela kommunen. Detta medför att valnämnden samverkar med många andra nämnder och styrelser i staden.

Som nämnts kräver vallagen att röstmottagningsställena ska vara tillgängliga för en person med funktionshinder. Kansliet har kontinuerligt möten med stadens funktionshindersonsambudsman för att informera om tillgängligheten vid stadens lokaler och andra förhållanden som uppmärksammas.

Trygga vallokaler

Kansliet har vid tidigare val fått mycket få klagomål från väljare om att röstmottagningsställena känns otryggt. Vid de allmänna valen 2022 rapporterades det generellt mycket få klagomål och incidenter.

Valmyndigheten beställde inför valet 2022 en undersökning av valforskningsprogrammet i Göteborg ”Väljarnas förtroende för valsystemet och genomförandet av allmänna val” där ett antal frågor ställs till väljarna på valdagen.

I Stockholm svarade 93 % att ”Jag kände mig välkommen i vallokalen”, 5 % att det inte stämde och 2 % hade ingen uppfattning av 882 svarande. På frågan ”Andra väljare uppträdde hotfullt eller störande” svarade 97 % att det inte stämde, 2 % att det stämde och 1 % av 877 svarande. Kansliet har inte kontaktats av väljare som påtalat att de skulle känt sig otrygga.

Kansliet delar den bild som framkommer av Valmyndighetens undersökning. Vid valen 2018 och 2019 ställdes frågan om trygghet i kansliet egna enkäter till röstmottagarna och ett litet antal svarade att de vid något tillfälle hade känt sig otrygga. Samma fråga ställdes vid valet 2022 och det var då än färre röstmottagare som svarade samma sak.

Kansliet kommer fortsatt att vid utbildningen tala om hur ordningsstörningar och eventuella hotfulla händelser i lokalen kan hanteras av röstmottagarna.

Nämnden fortsätter även det arbete som påbörjades vid tidigare val för att det ska vara tryggt att rösta. Under valdagen ronddar ett antal väktare, indelade i geografiska områden. Dessa finns också tillgängliga vid incidenter som rapporteras. Polisen har vid de senaste valen väsentligt ökat sin närvaro under valdagen och skapar på så sätt en ökad trygghet.

Kansliet ska tillsammans med säkerhetsavdelningen och kommunikationsenheten vid stadsledningskontoret genomföra en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) och en säkerhetsövning. Kansliet har tillsammans med stadsledningskontoret upparbetat ett mycket gott och ömsesidigt samarbete för att valen ska kunna genomföras säkert och tryggt.

Valmyndigheten hade föregående val en särskild satsning för att förstärka säkerheten och skydd av verksamheten kring val. Utbildningar och annat material producerades för att stödja kommunerna. Mycket av det materialet går att använda även vid kommande val såsom exempelvis filmer riktade till röstmottagare.

Vikten av att vara uppmärksam på hot och kränkningar mot de som arbetar i lokalen betonas också i kansliets information till och utbildning av röstmottagare.

Områden med historiskt lågt valdeltagande

Av kommunfullmäktiges förslag till budget för 2024 framgår att nämnden särskilt ska beakta förutsättningarna att rösta i områden med historiskt lågt valdeltagande.

Resultatet från det senaste EU-valet 2019 visade ett nationellt valdeltagande på 55,3 % och i Stockholms stad var det 63 %. Skillnaderna mellan olika valdistrikts valdeltagande var dock mycket stora. Lägst hade Spånga 15 Risingeplan på 17,5 % och högst hade Bromma 18 Södra Ängby på 82,8 %, vilket är en differens på 65,3 procentenheter.

Valdeltagande ökade med 2 % i Stockholms stad jämfört med EU-valet 2014, men däremot ökade skillnaderna som 2014 var 57,6 procentenheter mellan de valdistrikt som hade högst och lägst valdeltagande.

Eftersom valdeltagandet sjönk i de allmänna valen 2022 för första gången sen 2006, samt att skillnaderna i valdeltagande är stora mellan olika geografiska områden och grupper i befolkningen, fick Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att genomföra en studie om valdeltagandet utifrån ett integrations- och segregationsperspektiv. Myndigheten analyserade även vilka faktorer som påverkar valdeltagandet, med särskilt fokus på betydelsen av boendemiljö och om man själv eller ens föräldrar har invandrat till Sverige.

En av slutsatserna i rapporten är att det finns ett positivt samband mellan hur länge en person vistats i Sverige och valdeltagande. Detta gäller dock främst för personer som bor med en partner, har anhöriga som röstar eller har en högre utbildnings- och inkomstnivå. De som inte har denna etablering får inte ökad sannolikhet till röstande och det är än tydligare för utländska medborgare.

De områden som skiljer ut sig med ett lågt valdeltagande finns i Västerort; Husby, Akalla, Rinkeby, Tensta och vissa områden i Hässelby. I Söderort gäller det framförallt Skärholmen och

Rågsved. Lågt valdeltagande finns även i andra områden, men då handlar det mer om enstaka valdistrikt och inte hela stadsdelar.

Det är inte en valmyndighets uppgift att arbeta för ett högre valdeltagande, men nämnden kan med de möjligheter som nämnden förfogar över beakta förutsättningarna att göra det mer tillgängligt att rösta och att väljarna får god information.

Det ska vara lätt att hitta en förtidsröstningslokal med generösa öppettider. I de flesta av stadsdelarna med lågt valdeltagande erbjuds förtidsröstning på medborgarkontor och bibliotek. I Rinkeby erbjuds förtidsröstning i anslutning till biblioteket för att kunna ha mer öppet.

Som vid tidigare val rustar kansliet alla förtidsröstningslokaler med dator och skrivare för att kunna skriva ut röstkort på plats.

Av erfarenhet vet kansliet att en av de viktigaste åtgärderna för att ge väljarna bra service och kunna svara på frågor är att det finns röstmottagare som pratar de språk som är vanligt förekommande inom respektive stadsdel. I vår rekrytering av röstmottagare påtalas behovet av språkkunskaper.

Nämndens webbplats ”Rösta i Stockholm” är en användarvänlig applikation som hjälper väljaren att hitta till närmaste öppna förtidsröstningslokal. Röstberättigade som är folkbokförda i Stockholms stad kan få reda på vilket valdistrikt de tillhör och var väljaren ska rösta. Inte minst inom områden med lågt valdeltagande får röstmottagarna och väljarna stor hjälp av tjänsten eftersom många av de röstande inte vet var och i vilket valdistrikt de ska rösta.

I den mån stadsdelsförvaltningarna har särskilda demokratiåtgärder som till exempel valambassadörer hjälper kansliet till med utbildning av dessa. I samband med Järvaveckan som infaller under förtidsröstningsperioden kommer kansliet att stötta de initiativ som tas för att öka valdeltagandet i Järva. Kansliet stöttar också eventuella övriga initiativ som tas av civilsamhällets organisationer med utbildning om hur man röstar.

Informationsinsatser

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för informationen om var, när och hur man röstar. Utöver det planerar kansliet ett antal informationsinsatser för att uppmärksamma att det är EU-val.

Under tre veckor innan valdagen är stadens egna reklamtavlor bokade för information om att man kan förtidsrösta. Nytt inför detta val är att under samma period är de evenemangsbanéer som finns i staden bokade för att uppmärksamma EU-valet.

I Järva finns den digitala tidningen, Järva nyhetsbyrå, som läses av många boende. För att nå väljare i området kommer annonser bokas i tidningen. Kansliet annonserar även i Mitti-tidningarna med information om förtidsröstning.

Förstärkt valhemlighet

Det framgår av kommunfullmäktiges förslag till budget för 2024 att nämnden särskilt ska prioritera åtgärder för att värna valhemligheten och motverka alla former av otillbörlig påverkan vid röstning.

Redan inför EU-valet 2019 infördes skärpta regler om sättet att tillhandahålla valsedlar. Av bestämmelsen i 8 kap. 2 § vallagen framgår att platsen där valsedlarna läggs ut ska vara avskärmad. Inför valen 2022 förstärktes valhemligheten ytterligare på sätt att det tydliggörs i vallagen att väljarna var för sig ska kunna ta sina valsedlar utan insyn.

Det nya reglerna innebar att kansliet för att garantera att valhemligheten kunde upprätthållas var tvungna att lämna ett knappt tjugotal lokaler där förtidsröstning tidigare genomförts. Kansliet ska inte använda en lokal om tveksamhet finns om att valhemligheten inte går att värna. För att kompensera för bortfallet genomfördes en upphandling om tillfälliga lokaler som också ska användas vid det kommande valet.

Kansliets uppfattning är att det vid föregående val fungerade bra att upprätthålla valhemligheten. I Valmyndighetens undersökning om "Väljarnas förtroende för valsystemet och genomförandet av allmänna val" svarade 91 % av 881 stockholmare på påståendet "Det gick bra att ta valsedlar utan att andra kunde se?" att det stämde bra, 4 % att det inte stämde och 5 % hade ingen uppfattning.

"Promenaden"

Den så kallade "Promenaden" är den förflyttning som väljarna gör mellan det att de har tagit valsedlarna och till valbåset. Eftersom valsedelsställen är avskärmade för andra inte ska se vad väljaren tar eller tittar på för valsedlar anser en del väljare att deras valhemlighet avslöjas när de går med en valsedel mellan valsedelsställ och valbås. Av de klagomål som inkom till röstmottagare och kansliet, under och efter valet 2022, var detta det vanligaste.

Information till väljarna om att vara rädda om sin valhemlighet kommer att förtydligas. På insidan av avskärmningarna kommer det att finnas tryckt information om att ta valsedlar från olika partier.

I flera lokaler för förtidsröstningen slås valsedelställ och valbås ihop och väljaren utför valhandlingen på ett och samma ställe.

Otillbörlig påverkan

Av brottsbalken 17 kap. 8 § framgår att den som vid val till allmän befattning eller vid annan utövning av rösträtt i allmänt ärende söker hindra omröstningen eller förvanska dess utgång eller annars otillbörligen inverka på omröstningen döms till otillbörligt verkande vid röstning. Kansliets erfarenhet är att det är ovanligt att personer försöker påverka valresultatet på sådant sätt som regleras i brottsbalken. Vid misstanke om att så sker ska det polisanmälas.

Däremot finns tendenser till ökad ryktesspridning om så kallat valfusk. Ofta på grund av okunskap, men även illvilligt för att skada förtroendet för valprocessen.

Kansliet planerar flera åtgärder för att stärka förtroendet. Inför valet 2022 ordnades en informationsträff för alla partier som deltog i valet i Stockholms stad. Vid träffen informerades bland annat om hanteringen av valsedlarna, eventuella riktlinjer för propaganda samt information om hur valadministrationen arbetar och hur rekryteringen av röstmottagare går till. Det var en mycket lyckad träff och kansliet kommer tillsammans med nämndens presidium fortsätta med dessa träffar.

Kansliet tar fram en kommunikationsplan i samarbete med stadsledningskontorets kommunikationsenhet i syfte att snabbt kunna agera på eventuella rykten och felaktig information.

Det är viktigt att i utbildningen av röstmottagare vara tydliga med hur de ska agera när en väljare behöver hjälp bakom skärmen samt åtgärder för att motverka så kallad gruppröstning. I undersökningen om väljarnas förtroende för valsystemet ställdes frågan om en person i taget gick in bakom valskärmana. I den svarade 96 % att det stämde, 3 % hade ingen uppfattning och 1 % sa att det inte stämde. Ett kvitto på att röstmottagarna agerar rätt.

Kö till röstmottagningsstället

Redan innan valet 2022 hade valadministrationen i flera sammanhang påtalat att kombinationen av de nya reglerna om avskärmade valsedelställen och nuvarande valsedelssystem skulle komma att öka köerna till röstmottagningsställena. Köerna på valdagen fick också stort medialt fokus. Det inkom också många överklaganden till Valprovsnämnden som avsåg köer. I Stockholms stad var det under valdagen vid vissa valbyggnader långa köer, men på det stora hela var det inte så mycket värre än vid tidigare val. Ingen valbyggnad hade kö vid stängningsdags. I många byggnader är det många valdistrikt och väljarna kommer ungefär samtidigt, vilket innebär att det blir kö.

Vad gäller det kommande EU-valet befarar inte kansliet att det kommer att uppstå köer på samma sätt. Väljarna gör ett val istället för flera och det är betydligt färre valsedlar, vilket är mindre platskrävande. Det möjliggör i sin tur att ställa upp fler valsedelställ för att motverka köbildning.

Förtidsröstning med begränsat tillträde

Förtidsröstning med begränsat tillträde är när valnämnden erbjuder förtidsröstning under en viss förutbestämd och begränsad tid, ofta kallad institutionsröstning. I huvudsak sker detta på vård- och äldreboenden. Kansliet har besökt de institutioner som uppger att de har fler än tio väljare som bedöms ha förmågan att rösta. Det finns dock inget absolut krav att det ska vara minst tio väljare som röstar.

Andelen institutioner där förtidsröstning kunnat genomföras har genom åren blivit allt färre, då de boende inte bedöms ha förmågan att rösta. Vid flera tillfällen har också röstmottagarna som genomfört förtidsröstning ifrågasatt förrättningen. Tveksamheten har legat i om röstningen uppfyller de krav på att bevara väljarens valhemlighet och fria val som kan förväntas av röstning i Sverige.

För att stärka valhemligheten vid röstningen på äldreboenden har kansliet för avsikt att ta fram en enkel skrift som personalen på boenden kan ta del av innan vårt besök. Den beskriver hur röstningen går till, vilken service röstmottagarna kan ge och vad röstmottagarna förväntas få hjälp med av boendet för att röstningen ska kunna genomföras så säkert och smidigt som möjligt.

Kansliet tar kontakt med de vård- och omsorgsboenden som anmäler intresse och i dialog avgörs om förtidsröstning ska genomföras. Det finns också möjlighet för de boende vid institutioner att beställa ambulerande röstmottagare. Kansliet uppskattar att kring fyrtio platser kan bli aktuella för förtidsröstning med begränsat tillträde.

Ambulerande röstmottagning

Den som på grund av ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning inte kan ta sig till ett röstmottagningsställe har möjlighet att anlita en ambulerande röstmottagare från kommunen. Det är två röstmottagare som i väljarens hem tar emot en förtidsröst.

Det är väljaren som kontaktar valnämnden och beställer ambulerande röstmottagare. Detta ska erbjudas under den tid som förtidsröstningen pågår och ska även erbjudas på valdagen. Det är dock inte praktiskt genomförbart att en väljare ska kunna göra en beställning av ambulerande allt för sent på dagen. Kansliet planerar därför under valdagen för en bemanning som innebär att alla väljare som beställer ambulerande röstmottagning innan kl. 15.00

garanteras att rösta. De väljare som hör av sig senare får rösta i mån av tid och resurser.